

23. Viranomaisen valvonta ja tietohuolto

Viranomaisen tekemän tarkastuksen ja valvonnan onnistuminen edellyttää toiminnalta tehokkuutta. Tärkeää on turvata sekä yleiset toteuttamisedellytykset että yksittäisten valvontatoimien onnistuminen. Toiminnan kannalta salattavia tietoja ovat esimerkiksi valvontaviranomaisen tarkastussuunnitelmat, tarkastusmenetelmät ja tarkastusajankohdat. Yllätystarkastusten avulla on mahdollista tutkia etenkin kilpailu- tai verotuslainsäädännön noudattamista. Julkisuuden ulkopuolelle on syytä jättää usein myös tarkastuksen suorittamisen jälkeinen vaihe. Tällä suojataan ilmoittajan ja viranomaisen välistä luottamuksellista suhdetta ja turvataan viranomaisen tiedonsaantia myös jatkossa. Ilmoittajan henkilöllisyyden salaaminen voi olla tärkeää esimerkiksi työsuojeluun liittyvissä asioissa. Erikseen on säädetty salassa pidettäväksi tieto rikosilmoituksen tekijästä.

Tiedonantajan luottamuksen suoja voi koskea myös julkishallinnon tietohuoltoa. Tällä mahdollistetaan se, että viranomainen voi saada tietoja tilasto- ja tutkimustarkoituksiin. Nimenomaan vapaaehtoisesti tässä tarkoituksessa annettuihin tietoihin liittyy ehdoton salassapitovelvollisuus.

Valvontatietojen julkisuus. Elintarvikevirasto ei voinut valvontaviranomaisena salata tutkimusta, jossa selvitettiin geenitekniikalla muunneltujen aineosien esiintymistä elintarvikkeissa ja ainesosien näkymistä pakkausmerkinnöissä, tuloksia. Tutkimustulosten epävarmuus ei ollut käypä peruste. Elintarvikeviraston lakisääteisenä tehtävänä on valvoa pakkausmerkintöjä ja huolehtia siitä, etteivät sen tekemät tutkimukset estä tuotteiden liikkuvuutta. (KHO 1065/5.5.2006)

Tarkistusraportti liitteineen. Kasvintuotannon tarkastuskeskuksen oli luovutettava tarkistusraporttinsa yksityiskohtaiset liitteet. Tietojen luovuttaminen ei vaarantanut viranomaisen tarkastustoiminnan mahdollisuuksia tulevaisuudessa, koska tietojen luovuttaminen tarkastuskeskukselle ei perustu vapaaehtoisuuteen. Tietojen luovutus ei voinut myöskään aiheuttaa tarkastuksen kohteena olleelle yksittäiselle elinkeinonharjoittajalle lain tarkoittamaa merkittävää vahinkoa, jos se oli toiminut vastoin siemenkauppalakia. Valvontaraporttien liitetiedoissa ei myöskään ollut kyse henkilötietolain pohjalta salattavista henkilötiedoista, koska ne liittyivät yksityishenkilöidenkin kohdalla ammatin harjoittamiseen. Kysymys ei ollut myöskään esitutkintaa varten laadituista asiakirjoista, koska ko. asiakirjat olivat tarkastuskeskuksen hallussa. (KHO 56/12.1.2007)

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksen tiedot olivat salassa pidettäviä siltä osin, kun ne sisälsivät liike- tai ammattisalaisuuksia tai niiden luovuttaminen olisi aiheuttanut taloudellista vahinkoa käynnissä olevalle elinkeinotoiminnalle. Tarkastusvirastolla ei ollut velvollisuutta selvittää, olivatko nämä oikeudet yrityksen osalta lakanneet, ellei toiminnan lakkaaminen ilmennyt tarkastuskertomuksesta tai ollut muutoin tarkastusviraston tiedossa. Samoin yksityishenkilöiden taloudellista asemaa koskevat tiedot olivat salassa pidettäviä. Kysyjää itseään tai hänen elinkeinotoimintaansa koskevien tietojen salattavuus ei ollut esteenä niiden luovuttamiselle hänelle itselleen. (Helsingin HAO 02/0675/2 /25.10.2002)

Kartellista tehty ilmoitus. Kartellista ilmoittaneen elinkeinonharjoittajan Kilpailuvirastolle antamat tiedot ja asiakirjat olivat kaikilta osin salassa pidettäviä. Asiakirjojen julkaiseminen olisi voinut vaarantaa kartellitapauksen tutkinnan. (KHO 883/12.4.2006)

Selvityspyynnön allekirjoittajat. Tieto tietosuojavaltuutetulle jätetyn selvityspyynnön allekirjoittajista oli pidettävä salassa asianosaiselta, jonka toimintaa selvityspyynnö oli koskenut. (KHO 44/13.1.1992)

Ilmianto väärinkäytösepäilystä. Työ- ja elinkeinotoimistolle oli tehty ilmoitus mahdollisesta työttömyysturvan väärinkäytöksestä. Epäilyn kohteena ollut henkilö oli oikeutettu saamaan ilmiannosta laaditun asiakirjan, josta ilmeni ilmiannon tekijä, koska työ- ja elinkeinotoimistossa oli vireillä epäilyn henkilön oikeutta, etua tai velvollisuutta koskeva asia. Henkilö tarvitsi pyytämänsä tietoa vahingonkorvausvaatimuksen esittämiseksi. (Rovaniemen HAO 00076/09 /1203 /5.3.2010)

Lastensuojeluilmoituksen tekijät. Lastensuojeluilmoituksen kohteella oli asianosaisena oikeus saada tietää ilmoituksen tehneiden henkilöllisyyttä, koska tiedot olivat voineet osaltaan vaikuttaa sijaishuoltoon koskevan asian käsittelyyn. Sillä ei ollut merkitystä, että ilmoituksen tehneet olivat halunneet salata henkilötietonsa, tai että heihin voitaisiin kohdistaa rikos- tai vahingonkorvaustoimenpiteitä. Kunnan sosiaali- ja terveystaloutta ei ollut kyennyt osoittamaan, että erittäin tärkeä yleinen etu, lapsen etu tai muu erittäin tärkeä yksityinen etu olisi vaarantunut tietojen luovutuksen vuoksi. (Oulun HAO 04 /0214/2 /28.4.2004)

Viranomaisen saama nimetön kirje. Ministeriön oli annettava tietoja erään viraston pääjohtajan terveydentilasta kertovasta nimettömästä kirjeestä. Kyseessä ei ollut terveydenhuollon toimittama asiakirja, eikä yksityisyydensuoja kata kuvausta henkilön virkatehtävien hoidosta. (KHO 1575/1/08)

Tutkintapyyntöön johtanut ilmoitus. Ilmiannon kohteena ollut henkilö oikeutettiin saamaan tiedon ilmiannon tekijästä. Ympäristökeskuksessa oli merkitty muistiin puhelimella tehty ilmoitus ruoppauksesta, jonka perusteella viranomainen oli valvontakäynnin seurauksena tehnyt tutkintapyyntö poliisille. Oikeuden mukaan tiedon antaminen ilmoituksen tehneestä henkilöstä saattaisi vaarantaa ilmoitusten saamisen vastaisuudessa. Henkilö oli kuitenkin asianosainen, kun asiakirjojen perusteella ilmoitus on voinut vaikuttaa hänen asioidensa käsittelyyn. Ympäristökeskus oli toiminut väärin rajoittaessaan ilmiannon kohteen tiedonsaantia. (KHO 1468/1/08)

Epäilyn jääviys. Epäilyn kohteena oleva henkilö on jäävi oman tapauksensa käsittelyssä. Tapauksessa lehti oli kirjoittanut kriittisen jutun ylläpidon pääjohtajasta, minkä jälkeen tämä oli ojentanut lehdelle erään lausunnon antanutta virkamiestä. Epäilyn kohteena ollut pääjohtaja oli kuitenkin asiassa osallinen ja siksi jäävi. (EOA 4032/2006)

Keskeneräinen tutkimus. Kilpailuvirastolla oli oikeus salata kartellitutkimukseen liittyvät asiakirjat tutkimuksen ollessa kesken. Tietojen luovuttaminen olisi voinut vaarantaa valvonnan toteutumisen. Salassapito oli oikeutettua myös yhtiön työntekijöiden, edustajien ja muiden henkilöiden haastattelumuistioiden ja -nauhoitusten sekä viraston yhtiöstä saamien asiakirjojen kohdalla. **(Turun HAO 07/0779/2 /14.11.2007)**

Viranomaisen vapaa tiedonvaihto. Viranomaisten keskinäisiä sähköposteja ja muita vapaamuotoisia tiedotteita ei tarvinnut luovuttaa niitä pyytäneelle, koska vapaan mielipiteenvaihdon turvaamista viranomaistoiminnassa pidettiin tärkeänä yleisenä etuna. Tapauksessa kunnan päiväosaston toisiin tehtäviin siirretty työntekijä oli pyytänyt kunnan henkilöstöjohtajalta ja sosiaali- ja terveyslautakunnan jaostolta työyhteisön hajottamiseen liittyviä muistioita, pöytäkirjoja, sähköpostiviestejä, kirjelmiä ja selvityksiä. Asiaa käsitellyistä tapaamisista ei ollut tehty muistioita eikä pöytäkirjoja, mutta pyytäjällä oli asianosaisena oikeus saada tieto virkakäyttöön sellaisenaan sopivasta "Henkilöstökeskuksen selvitys kyseisen päiväosaston työyhteisöongelmaan" - asiakirjasta siltä osin, kuin asiakirja ei sisältänyt esimerkiksi tärkeän yksityisen edun osalta salassa pidettäviä asioita. **(Helsingin HAO 05/0545/2 ja 05 /0546/2 /23.6.2005)**